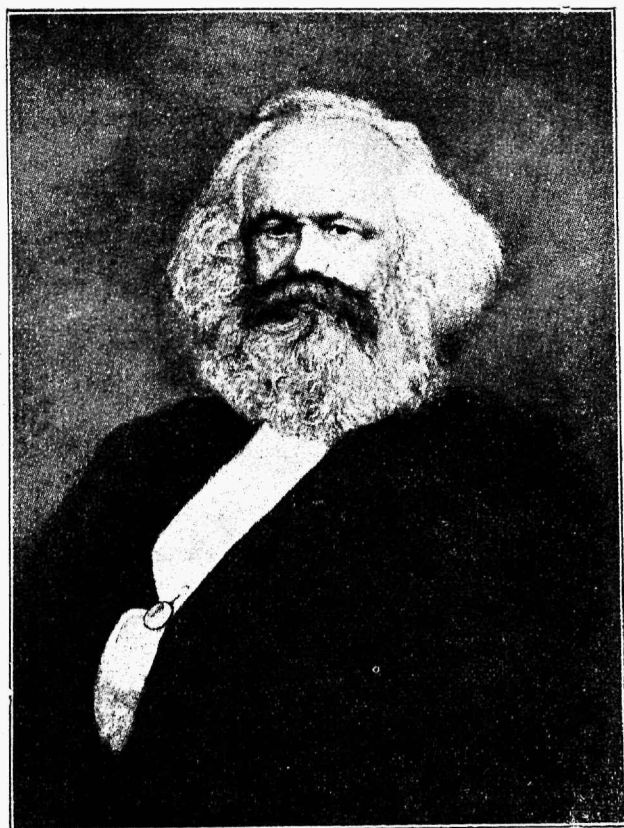

TÖÖLISTE HÄÄN

MÄRTS 1933

E. TÖÖLISÜHINGUTE KESKLIIDU JA TÖÖLISNÕUKOGUDE HÄÄLEKANDIA

Karl Marx.

Karl Marx — ametiühingulise võitluse teenäitaja.

Sellest on möödas pool aastasada, kui 14. märtsil 1883. aastal sulges igaveseks oma silmad Karl Marx — teadusliku sotsialismi rajaja ja revolutsioonilise ühtluse looja ühiskondliku arengu teooria ning praktika vahel. Lugejate kordi ka oma teoreetilistes töekspidamistes surnuks kuulutatud Marx elab ikka veel raugemata jõuga isegi praeguste suurimate segaduste päevil, mil kapitalism ruttavastu oma langusele. Ajalugu poleks praegusel hetkel võinud püstitada suurimat monumenti ta mälestuseks, kui seda on just tänapäevase kibeda võitluse vaatamäng, mis peetakse ta nime ümber.

Marx'i surmapäeva mälestuspäevad langevad perioodi, mil kapitalism kui valmistussüsteem ühvardab nõrked Marx'i poolt ettekuulutatud perioodiliselt korduvate, ulatuselt ja ägeduselt suurenevate majanduslike kriiside raskuse all. Nagu sotsiaalse arengu tõsiolud kinnitavad Marx'i õpetuse seda osa, nõndasama nad tõendavad ka teist osa ja nimelt kui kitsastes piiridesse on surutud proletariaadi elujärje parandamise võimalused kapitalismi kestes. Aga just siin peitubki Marx'i põhitöekspidamiste tuum ametiühingulise tööliikumise tähtsuse ning ülesannete üle, mida tahtsimegi vaadelda Marx'i mälestuspäeval.

Marx oli revolutsioonilise ametiühingulise liikumise teoretik, kuigi ta pole kirjutanud ühtki ametiühingulist teooriat. On aga täiesti selge, et õpetuses, mille järgi palgatöö ja kapital kujundavad enesest lepitamatuid huvidevastolusid, kus kurnamine on protsess, mille mõjul proletariaat oma organisatsiooni kaudu kui klass tahes-tahmata peab jõudma teadvusele, — selles õpetuses ei saanud puududa põhjanev veene töölisklassi majanduslike organisatsioonide vajadusest. Neid seisukohti leiame igal sammul Marx'i teostes, aga eriti töedes, mis seoses tema praktilise tegevusega, nagu: „Palk, hind ja kasu“, tema ettekandes 26. juunist 1865. a. Rahvusvahelise Tööliseleliidu peanõukogus, tema „Inauguraal-aadressis“ aastast 1864 ja „Ametiühingulise resolutsiooni“, mille esitas Internatsionaali Genfi konverentsil 1866. a. Samuti leiame ta tähelepanekuid ametiühingulisest aktsioonist teoses: „Filosoofia viletsus“, mis juhitud Proudhoni vastu.

Kõikidest Marx'i väljendustest ametiühingulise liikumise üle kõlab selgesti üks seisukoht: kui klassivõitluse organisatsioon, omab ametiühing erilise revolutsioonilise ülesande. Oma dialektilise mõtlemisviisiga näeb Marx ühest küljest töölise ühinemises vahendit pidevaks võitluseks kapitali vastu töölise elamistingimuste parandamiseks, kuid teisest küljest peab ta organisatsioonide olemaolu tõeliseks õigustuseks revolutsioonilisi sihte. Ta rõhutab korduvalt: „On vaja kirjutada ametiühingute lipule revolutsiooniline loosung: Maha palgasüsteem.“

Marx'i järgi on ametiühingud klassivõitluse organisatsioonideks selle sõna otsema mõttes; igapäevase võitluse kaudu koolitatakse töölised tegelikeks sotsialistideks. Ameti-

ühingutest kujuneb „töelik tööliikumine“, nad on „töölisklassi organisatsioonide tulipunktiks; Marx peab neid tööliikumise otsustavaks ja pidevaks kujuks.“

Et neile seisukohtadele osata anda õiget tõlgitsemist, peab olema läbiimbenud Marx'i ühiskonna-õpetusest, mis annab majandusele esimese järgu tähtsuse.

Ametiühingulise liikumise põhialuseks peab Marx solidariteeti, ühistunnet, mis kaotab paratamatu võitluse ja lahkkelid kapitali poolt väljakurnatavate töölise keskel. Kinnitades, et töölisklassi ainsaks ühiskondlikuks jõuks on ta arv, nõuab Marx töölise organisatsioonide liitumist rahvuslikus aga ka rahvusvahelises ulatuses.

Ametiühingute tekkimist ja arenemist soodustab kapitalistliku suurtootmise areng, mis oma koondamisvahenditega viib töölised tihedamasse kokkupuutesse. Ametiühingud pole mitte ainult kapitalismi paratamatuks viljaks, vaid ka ta arenemise astne mõõdupuuks.

Marx oli õieti rahvusvahelise ametiühingulise klassivõitluse väljakuulutajaks. Ta nõuab võitluse ühtlast juhtimist, et oleks võimalik valida võitluseks soodsamat silmapilku ja ta on vastu igasugusele lõhestatud aktsioonidele, sest et sel korral puuduks üldine ülevaade. Ametiühinguline liikumine peaks olema nii üldiselt-ühtlane, kui iganes võimalik, peaks „töölise massi“ kestvalt organiseerima. Ta silmi ette kerkis juba ametiühingulise liikumise erivormi hädaoht töölise-aristokraatliku organisatsiooni näol, kui ta ütles: „nad peavad tõsise innuga end pühendama kõige madalamapalgaliste töölise huvidele“, peavad olema kogu töölisklassi esivõitlejad ja ka sellekohaselt tegutsema.“ Kogu töölisklassi hulka kuuluvad loomulikult ka töötud. Ja tänapäeval, kus valitsemas seni nägematus ulatuses tööpuudus, on meie kohus rõhutada enam kui kunagi varem plaanikindla koostöötamise vajadust.

Oma põhiteoses „Kapitalis“ ulatab Marx ametiühingutele nagu iseenese eest kõneleva taktika kätte: „meie peame looma kavakindla koostöö töölolevate ja töötute vahel, et vältida ehk nõrgestada kapitalistliku produktiooni hävitavaid tagajärgi töölisklassi suhtes.“

Ametiühingute sihi ja ülesanded võtab Marx üldiselt kokku järgmiselt: „Ametiühingute vahendite siht piirdub hädatarvilikkude igapäevaste võitlustega kapitali ja töö vahel, — kui vahend kapitali ikka jälle korduvate suuremaulatuslike kurnamispuute vastu, ühesõnaga palgasuurendamise ja töötaja lühendamise küsimuste lahendamiseks. See ametiühingute tegevus ei ole mitte ükski õigustatud, vaid otse tarvilik. Ta on paratamatu seni, kui maksimas praegune süsteem. Ta peab saama üldiseks ametiühingute asutamiseks kõikides maades.“

Teisest küljest ametiühingud, ilma et nad ise selles teadlikud oleksid, on muutunud töölisklassi organiseerimise tulipunktideks

(Brennpunkten), nagu keskajal olid kodanlusele linnad ja kogukonnad.

Kui ametiühingud on paratamatud vahendid töö ja kapitali sisisõjas, siis on nad palju tähtsamad organisatsioonidena palgatöö süsteemi kaotamiseks üldse.

Sellepärast peavad nad toetama igat sotsiaalset ja poliitilist võitlust, mis peetakse selle saavutamiseks. Nad peavad kogu maailmale tõendama, et nende püüded kaugel on kitsarinnalisusest ja omakasupüüdlikkusest, vaid et nende sihiks on mahatallatud hulkade kasvamine ning arendamine (emansipation).“

Sellest Marx'i vaadete lühikesest kokkuvõttest järgneb, kui ekslik on arvamine, nagu oleks Marx pööranud tähelepanu peamiselt poliitilisele võitlusele, unustades sootuks töölisklassi majandusliku olukorra parandamise ülesande juba praegu. Vastuoksa, ta leidis ametiühingulises liikumises esmajärgulise täht-

susega nähtuse, millele võis ja tuli rajada kõik muu.

Selles mõttes peavad kõikide maade ametiühinglased pidama Karl Marx'i — teadusliku sotsialismi rajajat — ka ametiühingulise liikumise teenäitajaks, kes annud meile kätte kolm seni vääramatut põhireeglit: kõikide maade töölised, ühinege, — ühinege rahvusliikudes aga ka rahvusvahelistes piirides; töölise klassi vabanemine on töölisklassi enese asi, — keegi peale töölise eneste ja nende poolt loodava arvulise jõu ei suuda tuua vabastust; ja kolmandaks — vabastamine võib sündida ainult klassivõitluse teel: siin töölised, seal tööandjad.

Marx'i 50-dal surmapäeval anname vastastikuse tütuse, et tahame toimida nende põhimõtete kohaselt, tahame viia neid ellu! Toimime nii, siis oleme vääriõigemalt austanud moodsa töölisliikumise rajaja surmapäeva.

Karl Marx, ta elu ja töö.

Nigol Andresen.

Uues ajaloos vaevalt on olnud meest, kelle nimi oleks nii tuttav, üheltpoolt armastatud, teiselt poolt vihatud, kui seda oli Karl Marx. Veel praegu, 50 aastat pärast ta surma, näeme peaaegu kogu Euroopas arenevat ühiskondlikud võitlused kahes suures laagris, *marksistlikus* ja *antimarksistlikus*. Kõik, mis on ühenduses töölisklassiga, on saanud criti praegu, fašistliku reaktsiooni pääletungi ajal, *marksismi* nimetuse, alul arvatavana sõimuna, kuid marksism on tunnustatud töölisklassis; kõik, mis võitleb organiseeritud töölisklassi vastu, on ristind enese *antimarksistlikuks* frondiks. Kuid alles neil päevil ühel suurel mittingul ütles Fr. Stampfer, „Vorwärts“i peatoimetaja, antimarksistide aadressil: Et olla marksist, peab palju teadma; et olla antimarksist, selleks pole vaja palju teada. Sellega: marksism tähendab praegu ka ühiskonnaarengu tundmist ja selle kasutamist töölisklassi huvides, antimarksism usub võivat lükata tagurpidi ajaloolise arengu.

Nüüdne töölisliikumine ei saa olla tundmata Karl Marx'i õpetusi kapitalismi arenguseadustest ega kasutamata Karl Marx'i rajatud klassivõitluse meetodeid. Karl Marx'i rajatud ühiskonnaõpetus ei ole muud kui ühiskonna liikumiseaduste kohaldamine töölisklassile, töölisklassi teadvustamine oma suurtele ajaloolistele ülesannetele. Sellepärast Karl Marx'i 50. surmapäev 14. märtsil 1933 ei saa mööduda lähelepanematult ühegi tööliste poolt.

Karl Marx sündis 5. mail 1818. Lääne-Saksamaal Trier'i linnas juudi tõust, kuid euroopaliku kultuuri ja ristiusuga kokkusulavas advokaadi perekonnas. Pärast gümnaasiumi lõpetamist kodulinnas õppis esiteks Bonnisis, siis Berliinis õigusteadust ja filosoofiat, ülikooli lõpetamise järele mõned kuud Kölnis

ajalehe „Rheinische Zeitung“i toimetajaks, siis vabakirjanikuna Pariisis. Juba ülikooliõpingute aegu filosoofia oli mõjustanud teda *mõõlemise revolutsioonile*, kokkupuuted Pariisis kujuneva töölisliikumisega viisid ta ikka enam veendele, et inimühiskonna järgmine järk on töölisklassi rajada. Varsis Pariisist revolutsiooniliste püüete pärast välja saadetud, Marx liitus Brüsselis elama asudes *Kommunistliku Liidu* nimelise rahvusvahelise propagandaorganisatsiooniga, mille kongress 1847. aasta novembris tegi talle ja *Friedrich Engels'ile* ülesandeks koostada Liidu programmi. See tekkiski järgmise aasta veebruariks *Kommunistliku manifesti* nime all, kus Marx ja Engels koos avaldavad kõige tähtsamana osana ühiskonna kui klassivõitluste paratamatu ala pildi, ühes väljavaatega, et kapitalism ise tekitab töölisi, kes omakorda hävitavad kapitalistliku korra.

Kohe selle järele algavad revolutsioonid mitmel Euroopa maal — Austrias, Saksamaal, Prantsusmaal — ja Marx võtab elavalt osa Saksa revolutsioonilisest liikumisest, et selle ebaõnnestumise järele minna jäädavalt Londonisse maapakku.

Pikaegne teadusmehe töö ühiskondlike küsimuste kallal ei suuda teda küll elatada, vaid elatamise võimaldab talle sõber Engels, kes samuti on Inglismaal, kuid oma isa äri- osakonnas ametis. Üsna suure vaheaja järele aga Marx aitab kutsuda ellu võimsa rahvusvahelise töölisorganisatsiooni, Rahvusvahelise Töölisliidu (I. Internatsionaal), mis on esimeseks tegeliku jõu koondajaks rahvusvahelise töölisklassi seas (1864). Õige küll, Internatsionaal sureb kaheksa-aastase töö järele, kuid ta on jätnud juba palju kogemusi, nii et pärastpoole uue Internatsionaali asutamine ei olnud nii raske.

Marx'i peatöök Londoni aastail on *Kapitali* nimeline kolmeandeline suurteos, mis kirjeldab kapitalistliku majanduse arenguseadusi. Ainult selle esimese kõite Marx suutis toimetada trüki (1867), teised kaks kõidet aga on lõplikult redigeeritud Friedrich Engels'i poolt pärast Marx'i surma. See töö on töölisklassile võimsaks teenäitajaks võitluses kapitalismi vastu. Hulk väiksemaid töid majandus- ja filosoofilise ja ajaloolise sügavusega, sinna juurde arvatud veel Friedrich Engels'i tööd, moodustavad kokku õpetuse, mida nimetame marksismiks.

Kui Marx 14. märtsil 1883 suri Londonis, tema mõte ei olnud saanud kaugeltki veel laia ulatust. Aga juba vähesed aastad pärast Marx'i surma see õpetus levis võimsamalt kui oli arvatud ette, ja leidis tee töölisklassi kaudu.

Mis on, mis sunnib meid austama Karl Marx'i ta 50. surmapäeva puhul? On see ainult ühe ajaloolise suurmehe austamine? On see ainult töölisklassi võitluse ühe ajajärgu mälestamine?

Ka ühe ajaloolise suurmehe ja töölisklassi organiseeritud võitluse ühe järgu mälestamine oleks õigustatud. Marx'i puhul aga meil on tegemist *elava õpetusega*, mille mõju kestab praegu, Marx'i puhul peame kõnelema paratamatult *marksismist kui töölisklassi teadusest, kui töölisklassi kasutatavast ühiskonnaõpetusest, sotsioloogist*.

On märgatud varemgi, et ühiskonnas kõik ei ole korras. Ikka on olnud alamate rahvakklasside võitlusi üleimate vastu. Alles Marx — koos Engels'iga — võis väita, et kogu senine ajalugu — pärast ürgühiskonda, mil polnud veel eraomandust — on olnud klassivõitluse ajalugu. Vaba ja ori Kreekas, patriits ja plebeii Roomas, parun ja pärisori feodalistlikus Euroopas, tsunftkodanik ja sell linnaühiskonnas, „lühidalt, rõhuja ning rõhutav on olnud alalises vastolus teineteisele, on pidanud katkematu, kord varjatud, kord avalikku võitlust, mis on lõpnud iga kord kogu ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamisega või võitlevate klasside ühise hukkamisega.“

Klassivõitlus on ka see, mis viib ühiskonda edasi, õpetab Marx. Klassivõitlus ei teki sellepärast, et alamad rahvakklassid seda tahaksid, kuid nende poliitiline allasurumine ja majanduslik kurnamine sunnivad neid võitlusele. Marx'i suur uuendus ühiskondlikus mõtlemises oli, et ta ei jätnud enam klassivõitlust palja tahte asjaks, vaid leidis paratamatut seaduse: kuni on rõhutud ja kurnatud, võitlus on paratamatu. Kuid võitlus ei arene ka ainult nii, kuidas seda soovib üks või teine, vaid üldine majanduslik areng, nimelt valmistusvahendite areng, loob *võitlusvõimalused* töölisklassile; üldine majanduslik olukord loob ka võitlusetahte ja töölisklassi organiseerimise eeltingimused, annab võiduvõimalusi. Ühiskondlik vorm on muutuv. Feoda-

lismile järgnes kapitalism, ja kapitalismi võidab töölisklass selleks, et moodustada klassideta *sotsialistlik ühikond*. „Aga kodanlus pole valmistanud üksi relvi, mis toovad talle surma: ta on kasvatanud ka mehed, kes juhivad neid relvi — modernid töölised, proletaarid.“

Ei ole jällegi kapitalistideklassi kuri tahe, et töölisi ekspluatsereeritakse. See on kapitalistliku majanduse peaomadus, et siin tööline, kellel midagi ei ole peale oma tööjõu, müüb oma tööjõu kapitalistile; palka, tööjõu hinda, talle ei makseta aga nii palju, kui ta valmistab uusi väärtusi, vaid vähem; vahe, *lisaväärtus*, moodustabki kapitalisti kasu, *profüüdi*. Kapitalist omakorda mahutab lisaväärtuse ettevõtteisse, valmistus suureneb, ja selletoetu tuleb paratamatult turu ummistumine, *kriis*, millal kaupu valmistatakse enam kui leidub ostjaid. Vähehaist kriisidest saab üle lühema vaheajaga, kuid võib tekkida suur kriis, millest võib viia välja ainult töölisklass, kes siis korraldab majanduse hoopis uutele alustele.

Nii ühiskonnaareng teatud määral on teada ette. Inimese vaimsed püüded, nende ideoloogia ja huvid, on määratud vahekorradest, milles nad elavad. Kuid siiski *inimesed teevad ajalugu* neis raames, mis ühiskondlik areng neile jätab. On ikka valida tee kahe võimaluse vahel. Ja organiseeritud töölisklassi ühiskondlik paratamatus, vaid ka töölisklassi teadlik ettevalmistus paremate võitlusvõimaluste kasutamiseks.

Marksism ei ole usk, mis oleneks ainult inimese tahtest; see ei ole dogma, mida peaks uskuma, kuid see on ühiskonnateadus, sotsioloogia, töölisklassi vaatekohast ja töölisklassi huvipunktist, mille abil kujuneb kogu töölise maailmavaade.

Marksism saab ikka elavamaks, mida lähemale töölisklass jõuab otsustavate võitluste vajadusele. Kui omal ajal ka töölisklassi liikumise seespool leidus neid, kes Marx'i ühiskonnaõpetust pidasid „ühikülgeks“, mida olevat vaja parandada ja täiendada, siis praegu see Marx'i parandamise tarve jääb ikka ja ikka vähemaks.

Usaegne töölisklass — mis harus tahes — on Marx'i õpetuse kasutamine. Usaegne töölisklassi liikumine saab olla ainult organisatsiooniks rakendatud marksism. Marx'i ajaloo filosoofia ja klassivastolude õpetus (*Das Elend der Philosophie, Klassenkämpfe in Frankreich, 18. Brumaire, Bürgerkrieg in Frankreich*), ta majandusõpetus (*Kapital, Zur Kritik der politischen Ökonomie, Palgatöö ja kapital*), kõigis ta teostes avaldub *materiaalsete ajalookäsituste* ja kapitalismi iseloomustamine ning selle seaduste määramine teevad Karl Marx'i õpetuse vajalikeks ja ainsaks õpetuseks. Nii väga, kui kodanline teadus ongi püüdnud salata marksistlike tõesid, kordkorralt ta on pidanud hakkama tunnustama marksismi üksikuid osi. Töölisklassile aga marksism on elulise väärtusega rakendusteadus kogu oma tervikus.

Tööpuudus suurem kui kunagi enne!

M. MARTNA.

Kõik, mis me tööpuuduse ulatuse suhtes võime ütelda, on see, et tööpuudus on suurem kui kunagi varemalt. Ja mitte ainult Eestis, vaid kogu maailmas on lugu nõnda. — Selles on kõik veerindunud. Aga ometi tahaksime oma töötute arvu teada, sest töötute arv annaks kindlama ettekujutusvõimaluse, kui ränk tööpuudus õieti on. — Veebruarikuu lõpul 1932 korraldati siseministri ettekirjutuse põhjal küll üldine töötute registreerimine. Aga ministeeriumi eeskiri määras ühtlasi, et ainult need pidid endid registreerida laskma, „kelle eelmise aasta sissetulek palgatööst ja oma majapidamisest ei võimalda talvist äraclamist, s. t. ainult need, kes 1931/32. a. talvel enese ja perekonna ülespidamiseks vajasisid abi kas töö näol või muul kujul.“ Vajaduse kindlakstegemine jäi registreerija ametasutuse ülesandeks.

Ministeeriumil oli nagu murekoorem südamel, et ka niisugused inimesed, kellel naljasturmi veel mitte otsekohe käega katsutav pole, endid võiksid töövajajatena registreerida ja ütelda, et nemad tahaksid ja jõuaksid tööd teha, kuid neil puudub töövõimalus... Ühtlasi oli registreerijatel ülesandeks, töötuid peale eelmainitu kahte liiki jaotada, 1) need, kes paratamatult abi vajavad ja 2) need, keda nälg otsekohe veel ei ähvarda. Nende ettekirjutuste iseloomust võime hõlpsasti arusaada, et 1932. a. registreerimine töötute tõeliku arvu näidata ei või. Siiski — see registreerimismaterjal on ainus, mis olemas, ja Riigi Statistika Keskbüroo on selle materjali läbi töötanud ja 1932. a. juuli/augusti numbri avaldanud. Härra Reiman on maa töötuisse- ja hr. R. Sõrmus linna töötuissepuutuva materjali läbi töötanud. Mõlemad härrad rõhutavad, et mainitud registreerimine ainult teatava pildi võimaldab, aga töötute tõeliku arvu mitte ei või näidata. Härra Reiman väidab, et „maal võis olla 20—22 tuhat töötut“, aga ometi näitas põllumajanduslik üleskirjutus 1929. a., et hooaja tööliste arvu põllumajanduses — mahaarvatud kooliealised karjased, kes koolikohustuse tõttu talvel palgatööd otsida ega teha ei saa — 47.291 inimest oli, kellest kindel oli, et nad põllutöö lõppedes mujalt enamasti tööd ei leidnud. Härra Reiman arvestab neid küll 36-tuhandele, kuid ilma karjasteta, kellest suur osa koolieast üle on ja kes seetõttu ka töövõimelised on, nii et eelmainitud arv — 47.291 — õigem näib. — Näib, et hr. Reiman üldse püüab töötute arvu vähemana paista lasta, kui see tõepoolest on. Tema ütleb näit., et „registreerima läksid ikkagi ainult need, kel talviseks äraclamiseks töövajadus on enam-vähem terav“. Aga on ometi vastuvaidlemata kindel, et igauks töötata tööliseks tuleb lugeda, kes tööd teha tahab, kes tööd teha jõuab, aga kes tööd ei leia! Töö ja teenistus ei tohi ometi ainult *nälja eemaldamise vahendiks* olla, vaid see peab ka kultuuri arenemise, kultuuri nautimise ja ainelise elu aluse kindlustamise vahendiks olema!

Kuna me teame, et ainult lühiajalisi pal-

galisi-põllutöölisi sügisel üle 47 tuhande ilma tööta jäi, vaatamata maa käsitöölisele, ehitustöölisele ja suurele arvule juhustöölisele, kelle seas talvel kahtlemata tuhanded ilma tööta on, näib minule, et töötatavate arv maal kaugelt hr. Reimanni arvud ületab. Minu arvates ei olnud 1932. a. talvel 40.000 töötut, 90.000 ühes perekondadega maal talve ajal mitte liialdatud arv, kuigi selleks kindlad andmed puuduvad. Aga — mispärast puuduvad kindlad andmed? Kas mitte sellepärast, et valitsus ei taha avalikkust tööpuuduse suurusega erutada? Ta tahab, et siin *teadmatus* valitseks, just nagu tsaari ajal! Kui oli võimalik keeluklauselitega registreerimine toime panna, siis on seda ka võimalik ilma kitsendavate eeskirjadeta!

Sedasama lahkelt vastutulekut valitsuse soovile, viletsuse suurust võimalikult varjata, näitab ka härra R. Sõrmus linna töötute suhtes. Ei saa ju salata, et meil raskem kui mujal töötute arvu kindlakstegemine on, sest et meil traditsioon sellel alal *täielikult* puudub, isegi ametiühingud ei harrasta nähtavasti oma liigete juures tööpuuduse statistikat (ja kui suured on meie ametiühingud!). Vene ajast püsinud vaade, et igauks hoolitsegu enese eest ise, nii hästi või halvasti, kui ta võib, kestab edasi valitsejate ning valitsetavate keskel; ei olda ikka veel aru saadud, et töölisel pole võimalik tööd organiseerida, ega oma tööjõudu tarbeaineks muuta, kuna temal selleks kõik tarvilikud vahendid puuduvad. Seda peavad tegema n. n. avalikud orgaanid, valitsus. See kõik on meil aga väga puudulikult korraldatud, et mitte kibedamat sõna tarvitada.

Õeldakse, et töötute arv tööbörsidel kohe tõuseb, kui — sotsialist ministriks saab, ja kui töötute abistamine sotsialistliku ministri pealekäimisel vähe kaugemale kõlab. See hindamine on sotsialistidele kiitev ning väärrib tähelepanu. Aga kui me selle hindamise tuuma ligemalt vaatleme, siis selgub, et me töötute tõeliku arvu alles siis kindlasti teada saaksime, kui kõik palgatöölised ja -teenijad tööpuuduse vastu kindlustatud ja kui neil seaduslik õigus oleks, kindlustuskassast tööpuuduse puhul abi saada. See looks uue, praegusele ajale vastava olukorra.

Jõukamad kihid, kes sotsiaalkindlustuse vastu on ja uusi makse kardavad, näiteks ka sellegi viletsa hoolekande puhul, mis meil maksmas on, unustavad või pole teadlikud, et kõik need pennid ja kroonid, mis sotsiaalkindlustuste teel abivajajate kätte lähevad, *mitte nende kätte ei jää*, vaid kõik need sendid antakse juba järgmistel päevadel välja, olgu üüriks majaperemehele, olgu leiva-, kartuli-, piima-, olgu arstile ja arstirohuks apteekrile, olgu ostuks põllumehele jne. Just põllumehed peaksid hõplekannet ja sotsiaalkindlustusi toetama, seda heameelega nägema, sest see suurendab ju ostujõudu eestkäit toiduainete turul, mis põllumehele väga tähtis on.

15. I. 1932 oli tööbörsidel registreeritud 9.956 töötut. 15. I. 1933 oli see arv ligi pool

suurem, nimelt 18.110. — Aga ka tänava ei ole kõik töötud endid tööhörsidel registreerinud. On ju tuhandeid oskustöölisi, kes oma ametalt loobuda ei taha ja kes üsna kindlasti oletavad, et nad börsilt oma oskusalat tööd ei leia. Hädaabi tööd ei tõmba kõiki, kuna üksikud, s. o. mitte-abielulised töötud isegi kindlasti teavad, et neid hädaabi töödele ei lasta ja et nemad ka mingisugust muud abi ei saa, sest — nad pole ju nõrgajõulised ja neil pole ju peale iseenda kedagi toita!

Püüame ligemalt vaadelda, kui kaugele ulatub töötute abistamine. Oletame, et tänavu on maal 25.000 ja linnades ka 25.000 töötut. (Et nende tõelik arv kaugelt suurem on, oleme püüdnud eelpool selgitada. Aga jääme nende arvude juure.) Ametlikkude arvude põhjal teame, et 15. veebruaril oli hädaabitöödel umb. 10.500 inimest. Nendest umbes 7.000—8.000 6 päeva nädalas, teised kas 3 päeva nädalas, või üle nädala. Aga ajuti on kuni 15.000 töölisi hädaabi töödel olnud. Sügiskuuudel oli nende arv aga veel palju vähem. Oletame, et keskel läbi on 10.000 töötut tööl olnud. 50.000 töötut kõrval on 10.000 ju ainult üks viiendik, s. o. ainult iga viies töötut on hädaabitööle vähe teenida võinud! Ajakirjanduses pole sellest mitte vähe kõmu tehtud, et seni on hädaabitöödeks kr. 2.007.058 krediiti määratud. Kui me 50.000 töötatöölise perekonnaliikmed ka arvesse võtame, nagu me tegema peame, sest muud sissetulekut neil ei ole, siis on meil vähemalt 130.000 puudustkannatajaga tegemist. Mainitud krediidisumma langeks igale puudustkannatajale ainult 15 krooni ja vaevalt 44 senti! Ja seda vähemalt üle nelja kuu vältel! Aga see võrdluskate ei vii ju mingisugusele tulemusel! Me teame, et umb. 40.000 töötut ja nende umb. 50.000—60.000 perekonnaliiget pole mainitud krediidisumma sentigi saanud!

Aga vast on muu abi, mis peale eelmainitu on puudustkannatajatele antud, kaugemale ulatav olnud? Andmete põhjal, mis mina haridus-sotsiaalministeeriumist olen saanud, anti ja antakse u. 8.000 puudustkannatajale lapsele üks kord päevas „sooja sööki“ ja 200 grammi leiba, ehk kui sooja sööki pole võimalik anda, siis antakse vastavaid aineid, et võimalik oleks sooja sööki valmistada. Peale selle saavat 2.000 noort nõrgajõulist inimest igaüks 200 grammi leiba päeva kohta, kuna 30.000 last ja nõrgajõulist saavat päevas igaüks 400 grammi leiba, ehk maal 350 grammi jahu. Seda kavatses anta 15. maini. Kehakattega varustamiseks oli 15. veebruarini määratud 15.000 krooni.

Me nägime, et hädaabitöödel teenitav palk on äärmiselt väikese ulatuvusega ja otse põrutava kurbusega tuleb seda meelenürkidust kinni naelutada, millega nõutakse, et hädaabitöölise palk alla metsatöölise näljapalga kistaks, et töötuid hädaabitöölise lihapottide juurest metsatöödele minema meelitada! Ja „muu abi“, millisele ma näitasin, ei ulata kaugemale, kui mõnel tuhandel näljasel vaevu hinge sees hoidmiseks! Sest „üks kord päevas sooja sööki“, kui see soe söök ka kõigiti toitev ja korralik on, nagu ma heatahtlikult oletan, ei suuda ometi puudustkannatajate vähemalt

kolm korda päevas söögivajadust katta, eriti laste ja nõrga tervisega noorte juures! Need vajavad korralikku sööki vähemalt kolm, kui mitte neli korda päevas... Üheainsa söögi juures päevas ei või laste, eriti nõrgatervisega ning alatoitluse läbi kurnatud organismi kosumise juttu olla. Ja 400 grammi leiba, või 350 grammi jahu päevas võib lastele siis abiks olla, kui nemad peale selle näit. vaimematelt korralikku toitu saavad. Aga kas võime nende juures korralikku toidusaamist eeldada? Vaevalt! Kehakattega varustamise suunas 15.000 krooniga, mis ju kogusummas võrdlemisi silmapaisteva raha on, peab nõnda sama ütlemata, et see on — häda suurust meeslepidades — nagu „tilk vett kuumale kivile“.

Ei aita midagi kinnitamine, et riigil pole rahi. See kinnitamine ei kõrvalda mitte neid haavu, mis tööpuuduse häda rahva eluorganismi lööb. Ärgu püütagu siis ka väljaspoole näidata, nagu oleks töötute abistamiseks kes teab kui suured krediidid tarvitada. Juba mullu kirjutas hr. H. Reiman „Eesti Statistika Kuukirjas“ (nr. 7 ja 8) maa töötute abistamise kohta kokkuvõetult: „— on üldine abisaajate arv piiratud ja antav abi väike, eriti suure pere korral. Täiesti ilma abita olnud töötute prots. oli valdades I liigis 87,4%. II liigis 91,8% ja alevites I l. 49,3%, II l. 62,2%. Maadest esinevad suurima ilma iga-suguse abita töötute arvuga esikohal Tartu-, Saare- ja Harjumaa — üle 90% ja väiksema Valga-, Viljandi- ja Pärnumaa — alla 38%. — Härra R. Sõrmus märgib oma kirjutises linna töötute kohta „— et osa töötuid juba lühema töötaolu järele on majanduslikult nõnda kehvad, et omavalitsus on sunnitud neid abistama hoolekande korras...“ Aga tööhörsis oli 1932. a. 1. veebr. „registreeritud töötuid hoolealuseid mehi 131 ja naised 350, ehk vastavalt 1,6 ja 5,6%. Tallinna tööhörsis oli vastav % 2,8 ja 7,5.“ Need protsendiarvud ei näita ka linnade suunas mitte seda, et hoolekandelist abisaajate arv siin suurem oleks olnud, kui maal. — Töötute perekondade liigete abistamise võimalus ei ulata kuigi kaugemale, sest et perekonnaliikmed, keda mõnikord kolhituteel sugulasi-töötuid abistama sunnitakse, on kehvad, väikese palgaga inimesed ja need langevad ise seda rutemini abivajajate hulka, mida rohkem nad omi veelvaesmaid sugulasi peavad abistama! Mina ei kõnele sugulaste abistamise põhimõtte vastu. Ma tean, et just kehvad inimesed teiste, veel kehvemate saatusest soojalt osa võtavad. Aga siin on piirid väga kitsad. Seda ei tohi unustada. Mis aga ühiskonna jõukama osa abistamiseks puutub, ei või ütlemata jätta, et selle „kuldne süda“ mitte just väga ei hiilga, hoolimata ballist, kus töötute abistamiseks tahtsiti. Loen näit. Viini ajalehtedest, et seal laialine korjandus toime pandi vaeste inimeste panditud asjade väljalunastamiseks, et nad näit. oma talirüübed, padjad, tekid jne., mis neil külma talve tulekul väga soovivad, kätte said, rääkimata n. n. talve abistamisest, mis ametlikult poolt talve tulekul korraldatakse. Aga ka seda ei või nimetamata jätta, et organiseeritud tööliskond korjandusi toimetab töötute heaks hüüdsõna all „seltsimehelt seltsimehele“, ehk

seltsimeeste vahel käest kätte. Nõnda kogutakse, valmistatakse pakikesi, ehk makstakse, kui pakki anda pole, selle asemel 5 shillingit.

Viimane vääriks küll ka meiegi ridades tähelepanu ning järeletegemist. See oleks üheks tunnistuseks, et me oma töötute klassisvendade saatusest hoolimatult mööda ei lähe.

See aitaks ka sidet töötute ning veel töölolevate tööliste vahel alalhoida ja kindlustada. Ja sellele peame erilist rõhku panema, sest hädaoht on olemas, et side töötute ja viletsagi palgaga tööloeljate ning töötute ja parteiliigete vahel nõrgeneb, ehk kogumi katkeb. Sellele tuleb tõkkeid teha.

Kuistreikijaid tõmmati häbiposti ja nuheldi vitsadega!

Kreenholmi tööliste rängad karistused a. 1872–1899. Streigid mujalgi Eestis.

Nagu meie eelmises kahes numbris näitasime, leidsid esimesed rängad tööliste kokkupärked ettevõtjatega aset Narvas 1872. aastal. Eesti tolleaegsed lehed toovad selle sündmuse puhul järgmisi teateid.

„Perno Postimees“ 1872 nr. 37 kirjutab: „Mittelt poolt oli se jut väljaläänud, otse kui olleks töörahvas Krähnholms mässamist ja tülli teinud ja nago olleksid nad vabriko töö seisma jätnud, mis agga nüüd Eestima kubbermango seitungis, et nende kohkus ja illekulamäne 21. oktobril lõppenud ja kohto otsus neile ette loetud ja selle järele, kuidas kellegi süü suurem ehk vähem olnud, on kohus mõistnud. Wangi töösse: 3 meest 8 aasta peale mäggede töösse, 2 meest, üks 8 ja teine 6 aasta peale kindluse töösse, 1 mees nelja aasta peale vabrikute peale; üks mees on kaugele Siberi male sadetud, 3 meest 2½ aasta peale vangirodo; üks ühhe aasta ja 4 ku peale, kaks 8 ku peale, viis 6 ku peale ja kuus 3 ku peale vangi hone trahvi alla. — 8 meest, kelle peale ka oli kaebatud sanud, sest et ilma süta ollid, lahti lastud.“

Sama ajaleht nr. 40 kirjutab, et vabriku uue maja juures olla kivitegijad kõige varem streikima hakanud. Koleera lahtipuhkedes tahtnud nad saada palka kätte ja ära põgeneda, kuid vabriku valitsus ei ole nende soove rahuldanud. Hiljem olid ka vabrikutöölised streikima hakanud. Töölised nõudsid koleera kartuse kätte all, et tööpäeva lühendataks ja lõunavahetega ½ tundi pikendataks (varem olnud 1 tund) ja et seni vabriku hospitali heaks võetud 2% iga töölise palgast ära jääks. 21. aug. olla vabriku pereked ja kubernereri herra kohapeal olnud asja lahendamamas. Hospitali kulud on võtnud vabrik enda kanda.

„Eesti Postimees“ 1872 nr. 35 kirjutab: „Krähnholmi“ vabrikus Narva lähedal olla koleraa hirm nii suur, et üks osa töörahvast olla tunnistanud, et nemad hirmupärast koleraa haiguse eest süüilt pidada ärapäogenema ja olla ka asi nii kaugele tulnud, et suur hulk rahvast töö maha jätnud ja vabrikust äräläänud. Nende seas olla 200 eestlast ning ka venelastest ei ole enam kui 140 järele jäänud.“ Nr. 36-s on teade: „Töörahva segadused ei pea uema sõnumite järele Krähnholmi vabrikus, keda minevakord ka nimetasime, veel mitte kahanenud, vaid enim kasvunud olema.“ „Perno Postimees“ 1872 nr. 43 kirjutab: „Krähnholmi vabriko töömeeste tülli lõppetusest kõneleb Eestima kubbermango seitung: Peale, selle, kui seaduslik illekulamäne Krähnholmi vabriku tülli asjus 28 septembril lõppetud, on illekulav kohkus jälle Tallinnasse taggasi tulnud ja neist tüllitegiatest, kes seal ollid kinni pandud, on 29 septembril 35 inimest Narvast Tallinnasse todud, vist

seks, et seal omma trahvi aega peavad välja kandma, ehk omma töö palka vastavõtma.“ Sama ajaleht nr. 48 kirjutab: „Kes ei tahha sõnna kuulda, peab kasso valjust maitsma. Kuidas vimati kõnnelesime, said Mihkle päeval 35 meest Krähnholmi vabrikust, kes seal mässamist ja tülli olid teinud, Tallinnasse todud, kus nende assi pidid illekulatud ja otsus antud sama. Nüüd loeme Eestima kubbermango seitungis, et nende kohkus ja illekulamäne 21. oktobril lõppenud ja kohto otsus neile ette loetud ja selle järele, kuidas kellegi süü suurem ehk vähem olnud, on kohus mõistnud. Wangi töösse: 3 meest 8 aasta peale mäggede töösse, 2 meest, üks 8 ja teine 6 aasta peale kindluse töösse, 1 mees nelja aasta peale vabrikute peale; üks mees on kaugele Siberi male sadetud, 3 meest 2½ aasta peale vangirodo; üks ühhe aasta ja 4 ku peale, kaks 8 ku peale, viis 6 ku peale ja kuus 3 ku peale vangi hone trahvi alla. — 8 meest, kelle peale ka oli kaebatud sanud, sest et ilma süta ollid, lahti lastud.“

Sama ajaleht kirjutab: „Krähnholmi vabrikust kuuleme tänä veel, et kuidas loodame, viimast korda töörahva segadusest, mis nüüd aga, kuidas minevakord kuulsime, täiesti ärakustunud ja lõpnud peab olema. Koleera töbi olnud süül kül väljaspidine segaduste hakkatus ja töörahvas olla mõttelelnud, et kolera nende ülejõu kestva töö pärast seda öelamalt töörahva kallale tulla ja nõudnud tööaja lühendust ja lõuna ajal pikemat söögi aega, see on tumi asemel 1½ tundi. Öhtu olla nemad nende lastele, kes koolis käivad lühemat töö ja pikemat kooliaega nõudnud. Püüle selle olla nad palunud vabriku hospitalist üht velskääri ärasaata, kes, ei tea mispärast, neile meelega vastu olnud, ja arvanud seda võivad paluda, sest et nende palgast 2 protsenti hospitali hääks tagasipeetakse. Nende ja muude nõudmiste pärast olla vabriku valitsus neid esmalt sellega väigistanud, et nii pea kui vabriku aksionäärid selle asja pärast kokku tulevad, nende soovimised, nii kaugele kui õige on, saaksivad täidetud saama. 21 Augustil saanud kubernereri herra silma al aksionäride ja töörahva eesträdkiate vahel asjad äräoendatud. Selle järele peab töö aeg pool tundi lühendatud ja 2 protsenti hospitali hääks mahajäetud saama, ning hospitali ülespidamine edespidi üksi vabriku kulu püüle jääma. Sellega olnud kõik jälle korras ja töö peab enne kui pärast vana viisi edasi minema.“ „Eesti Postimees“ nr. 50 kirjutab:

„Krähholmi vabriku rahurikkujad, kes neist kohtu alla olivad langenud, olla enne ära-saatmist Siberimaale 22—25 November kuu päevani järgemööda häbisambas Tallinnas avalikult väljas seisnud, nagu raske süüaluste-ga sääduse järele tehakse.“

Streigid mujal.

1876 on „Eesti Postimehe“ nr. 43 teate järele, Lindsforski trükkikojas Tallinnas tööliste streik olnud. Ajaleht „Tallinna Sõber“ il-mumine olla olnud katkestatud. Streik olla puhkenud sellepärast, et trükkikotta võetud nais-terakvas trükkiladujaks.

1882 puhkes Narva Kreenholmis teine sil-mapaistvam streik. „Olevik“ nr. 34 kirjutab: Narva vabrikute töölistes on oma isandatega palga pärast tülisse läinud ja töö seisma jät-nud. Mitutuhat töölist ei lubanud enne tööle hakata, kui nende palga ei ülendata. Tüli kustutamiseks saadeti sõjamehi Narva, aga kuida Kodumaa kuuleb, olevat töölistes oma isandatega ise kokku leppinud ja jälle töö käsile võtnud. „Olevik“ nr. 36 leiame järg-mist: „Narva vabrikutööliste tüli (streik) ole-vat lõpetatud, soldatid jälle ära läinud ja Tal-linnamaa kubeneri herra süüli päälinna sõit-nud.“ „Eesti Postimees“ nr. 34 kirjutab: „Na-gu teada, olivad Narva vabrikus töömehed töö maha pannud, sest et nad rohkem palga taht-nud, aga direktor ei ole annud. Et töölisi tuhandeid on, siis on vabrik seismas, ja sega-dus olnud suur. Eesti maa kuberner oli 13. Augustini süäl. Ka on hulk soldatid sinna kutsutud korda hoidma. Lähemaid teatusi veel ei ole. Nüüd olla segadus mööda.“ „Val-gus“ nr. 14 kirjutab: „Narvast saab „Nov. Vremja“ sealsete vabrikute töö seismise kohta järgmise kirja: — Vangivõtmised, mis 8 Au-gustil algasivad, vältsasivad kuni 17 Augus-tini. Sell ajal võidi pea aegu igal päeval näha, kuda kell 8 hom. ja kell 3 p. l. vabriku töölisi, 40 inimest ikka korraga, hulga sõja-väe vahel linnast raudtee hoovi veeti, kust nad raudteed mööda Jamburi poole edasi saa-deti. Sellsamal ajal aga oli Kreenholmis ka peksmine lahti: Noorimehi ja poisu pekseti vitsadega. 4-mast kuni 18-ma Augustini oli-vad kõik joogi müümise kohad Kreenholmis, Narvas ja selle ümberringi kuni 10 verstani kinni pandud. Nüüd on vabrik jälle käimas, üksnes öösel peab töö seisma, sest et 800 kan-gurt veel puuduvad. Sõjavägi on ikka veel vabrikus valvamas. 21 Augustil anti kõiki-des vabrikutes töölistele palga ja seepärast ilmus ühtlasi ka käsk, et joogimajad vabriku-tes, linnas ja ümberringi ikka kinni peavad seisma.“ „Perno Postimees“ nr. 37 kirjutab: „Süäl olivad vabriku töömehed oma tööd ma-hapannud sellepärast, et nad rohkem tööd pi-davad tegema ja selle eest vähem raha saama kui enne. Nüüd olevat juba enamiste kõik töölistes oma tööd jälle alganud ja suurema osa vägedest ka juba äräläinud, kes senna appi olivad kutsutud.“ Sama ajaleht nr. 38 kirjutab: „Narvast on ühest vabrikust see teadus tulnud, et seal neid töömehi, kes teata-vate muutmiste palumises ja nõudmises vab-riku omanikkude vastu töistele eestvõtjateks olnud, tublisti peada karistatama. Mitmed

olla metsa põgenenud, kust neid tagaotsilavat ja aetavat. Üks niisugune põgeneja olla taga-ajamisel jõe silla peale jooksnud ja et tõisel pool sillq otsa peal vahid laiali kätel ees ol-nud, siis kukutanud õnnetu enmast üle kõrge silla ääre jõkke ja leidnud süäl haledut surma ja — peastmist.“

1882 a. Kreenholmis streik näitab nende nappide sõnumite järele küllalt hästi, kuis siis sõjavägi iga vabrikandi käsutada oli, et aga tööliste soove rahuldamata jätta. Kus juttu on kokkuleppest vabrikandi ja töölise vahel — seal tuleb müidugi seda mõista „vab-rikandi sõjameeste“ sunnil, täägi ja revolvri mõjul.

1883 tõusis streik Kunda tsemendi vabri-kus. „Eesti Postimees“ nr. 30 kirjutab: — „Rev. Beob.“ teatab, et Kunda semendivabri-kus Tallinna maal töömeeste tüli ja töölise tõusnud. Kaks töömeest olla väikse vastupane-mise pärast hakenrihteri ette kutsutud, aga mitte läinud. Dr. Liewenile, kes direktor, on vastu pandud. 20 Juulil olla hakenrihter nel-ja politseisoldatiga sinna läinud, kus ta vas-tupanijad ära viia käsknud, aga umbes 30 meest olla äkitselt politseisoldatite kallale tul-nud ja ei ole kahte vastuhakkajat mitte lask-nud ära viia. Teisel päeval on hakenrihter jälle tulnud ühes mõisupolitseiga ja nõudnud vastupanejaid, aga talle üteldud, et need ära olla. Otsides leitud aga üks üles, ja see tei-nud kära; teised tulnud appi, tüli hakanud. Dr. Liewen saanud kiiva vastu pääd ja rindu, kantud umbervine ära, vabriku arst Luik, cand. Kolobov ja Kasonovitsch saanud ka ki-vihoopa. Kõik umbes 100 Eesti töölist olla töö maha pannud. Valitsuse nõunik Tihelo ol-la sinna läinud asja läbi kuulama.“ Sama ajaleht nr. 31 kirjutab: „Kunda semendivabri-kus on kõik tüli vägaseks jäänud. Ka ei ole haavad, mis Dr. Liewen saanud, mitte häda-ohklikud ega suured.“

1888 oli sadamatööliste streik Tallinnas. „Postimees“ nr. 51 kirjutatakse, et Tallinnas kauplemine elav olla, kus muuseas öeldakse: „Töölistes jätsivad kõik töö koguni seisma; ühed ütlevad sellepärast, et rohkem palga ei antud, teised, et neile rohkem lubatud ja ei ole antud. Lugu on nü nagu paraku iga „streigi“ ajal“. Selles sõnumis manitseb „Pos-timees“ tagurilaselikult töölisi, et need ei strei-giks. Samas ajalehes nr. 59 on sõnum: „Sa-damatööliste töömahapanek kestab ikka veel edasi.“

1899 oli streik Pärnus. „Linda“ nr. 21 kirjutab: „Meie linna vabrikute töösse telli-tud poolakad ja venelased, kes viimasel ajal õige suurte salkadena juba Pärnusse on jõnd-nud, tegivad pühap. 9 mail „mässu“. Siia saades ei olnud nad selle palgaga, mis neile lubatud, rahul, vaid nõudsid rohkem. Pühap. kogusivad nad suure hulganu uue vabriku kohta maanteele, kisasivad ja käratsesivad süäl, ei lasknud inimesi läbi jne. Maakonna ülema abiline ja politsei ametnikud käisivad neid rahustamas. Esiti ei tahtnud mehed su-

gugi maanteelt ära minna, viimaks jäävad aga rahulikumaks ja läksivad laiali. — Saab näha, mis need „poolakad“ siin viimaks kõik ära ei tee! Maa inimesed kurdavad juba, et üsna kardetav olla, Sindist Pärnu tulla, kuna tee äär kõiksugu kahtlasi inimesi täis on.“ „Linda“ nr. 33 kirjutab: „Uues puupapi vabrikus

olnud jällegi väike tööliste streikimine. Vabriku päevatöölised jätnud korraga töö seisma ja nõudnud 1—10 kop. päevas (seni saivad 1 rbl.) juure.“

Need on olnud tähtsamad tööliste streigid 1872—1899. Muidugi ei või need andmed päris täielikud olla.

Võimas protest-koosolek Tallinnas.

Aktsioon kõrgete üüride vastu.

Palgateenijate kutseorganisatsioonide aktsioon-toimikonna korraldusel peeti Tallinnas 26. veebr. kino „Olympia“ saalis palgatööliste protest-koosolek kõrgete üüride, elutarvete kõrgete hindade ja palgakärpimiste vastu. Kuna Tallinnas suuremat koosolekute ruumi ei leidunud, siis võimaldati koosolekust osa võtta ainult ametiühingute liikmetel ja neid töölistel, kellele oli ametiühingute ja töölisvanemate poolt välja antud sellekohased pääsed. Koosoleku ruum kogunes töölisi ja ametnike tunnil täis. Osavõtjate arv oli üle 2.000. Sellist suurkoosolekut on Tallinn harva näinud.

Koosolekut juhatasid: J. Rukki, J. Pajus ja A. Lepp. Esimesena kõneles Tallinna korteri oludest ja meil valitsevast korteripoliitikast M. Martna. Korteriüüride alandamise vajadust selgitas rikkalikude mitmekülgsed andmetega rügi- ja omavalitsusteeniaste keskliidu sekretär V. Rutnik. Elukalliduse küsimust selgitas J. Pipar. Raudteelaste keskuühingu esimees J. Rukki ja E. tööliühing. keskliidu sekretär L. Metslang peatusid palgaolude ja palgavõitluse küsimuste juures. Lõpuks Lutheri tööliisnõukogu esimees R. Koppelman esitas rea andmeid Tallinna käitiste tööliste palkade üle.

Kõiki ettekandeid kuulati suure huviga ja võeti vastu elavate kiiduavaldustega.

Täielise üksmeelega võeti vastu järgmised resolutsioonid, mis on juba esitatud hindadekomissarile.

1.

Tallinna organiseeritud palgateenijate üldkoosolek konstateerib, et väike ja keskkorterite üürid on äärmiselt kõrged ja ei vasta palgateenijaskonna tänapäeva sissetulekule.

Arvesse võttes seda, üldkoosolek nõuab:

1) et riigivõim sundkorras normeeriks väike- ja keskkorterite üürid. Normeerimisele peaksid kuuluma korterid põrandapinnaga kuni 15 ruutsülda. Põrandapinna ruutsülla ülemmääraks olgu 2 krooni, mis juures juhul kui korteris puuduvad vesi, elekter ja eluruumide kõrgus on madalam kui 8½ jalga, peab ka põrandapinna ruutsülla hind vastavalt normist s. o. 2 kr. ruutsüllast väiksem olema.

Keldrikorterite tarvitamine tuleb ära keelata. Seni aga kui keldrikorterites elamine korterite puudusest on tingitud, ei tohi keldrikorterite põrandapinna ruutsülla hind tõusta üle 1 krooni.

Kooskõlas eramajade üüride alandamisega tulevad üürid alla viia ka riigi- ja omavalitsuste majades.

2) Üüriraha ettemaksmise kohustus ära kaotada ja üüri tasumist võimaldada tagantjärele, elatud aja eest — üks kord kuus.

3) Panna seisma korteritest väljatõstmise üüriraha mittemaksmise pärast juhtudel kui see tingitud töötaolekust ja tuleb võimaldada üürnikkudele üüriraha maksmise moratorium.

4) Rügil ja Tallinna omavalitsusel tuleb arendada süstemaatilist korteriehituspoliitikat, mis võimaldaks väike- ja keskkorterite juurdekasvu.

2.

Koosolek konstateerib eesti palgateenijate reaalpalka tunduvalt vähenemist ning ostujõu langust, ja sellepärast juhib vabariigi valitsuse ning hindade komissari tähelepanu esmajärguliste elutarvete liig kõrgetele hindadele ning peab tarvilikuks, et vabariigi valitsus võtaks tarvitusele resolutsioonid abinõud elukalliduse alandamiseks, eestkätt: rüdelt, jalanõude ja toiduainetelt.

3.

Koosolek leiab, et eesti tööliste ja teenijate palgad on madalamad terves Euroopas ja ei ole kooskõlas elatistminimumiga. Kuid hoolimata sellest on viimasel ajal palku süüski kärbitud ja püütakse veelgi vähendada. Edaspidised palgavähendamised võivad osutuda katastroofiliseks kogu meie rahvamajandusele, sest tööliste ja teenijate ostujõu likvideerimisega paratamatult praegune raske majanduslik kriis veelgi süveneb.

Koosolek avaldab palkade vähendamise vastu kõige valjemat protesti ja kutsub ülesse kõiki palgatöölisi ja teenijaid ühiselt võitlema oma elu huvide eest. Palgateenijatel ja töölistel tuleb koonduda viimseini oma ametiühingute ja kutseorganisatsioonide ümber. See on ainuke abinõu, et käed hoitakse eemal tööliste ja teenijate palkade ja eluvõimaluste küljest.

Üleriikliku Maatööraha Ühingu kongress.

Maatöörahvas võtke elavalt osa.

Üleriikliku Maatööraha Ühingu kongress peetakse Tallinnas laupäeval, 22. aprillil 1933. a. algusega kell 10 homm. Väike Pärnu mnt. 31. Päevakorras on:

1. Juhatuse ja mandaatkomisjoni valimine.
2. Aruanded.
3. Maatööraha olukord — ref. rkl. A. Jõeäär ja rkl. J. Voiman.
4. Maatööraha organiseerimine — ref. A. Aben.
5. Kinnisvara omandamise küsimus.
6. Valimised.
7. Kongressil algatud küsimusi.

Kongressile saadavad Ü.M.Ü. osakonnad põhikirja § 15 põhjal iga 50 liikme või selle osa pealt ühe hääleõigusliku esindaja. Alla 50-liikmelised osakonnad saavad hääleõigusliku esinduse ainult siis, kui neil on vähemalt

20 liiget, vastasel korral võivad nad kongressist osa võtta sõnaõigusega. Igal saadikul olgu kaasas mandaat, kuhu märgitagu ka osakonna liikmete arv.

Pärast Ü.M.Ü. kongressi järgmisel päeval, 23. aprillil tuleb kokku Tallinnas ka Eestimaa Töölisühingute Keskliidu kongress. Ü.M.Ü. kuulub E. T. Keskliitu ja saadab oma esindajad ka Keskliidu kongressile, keda valitakse Ü.M.Ü. kongressil.

Arvestades praeguse raske olukorraga, mille all kannatavad eriti ka laialised maatööraha ja väikemaapidajate kihid, on tungivalt tarvilik, et kõigi Ü.M.Ü. osakondade poolt saadetakse esindajad kongressile, et läbi arutada maatööraha olukorda ja seisukohti võtta maaproletariaadi liikumise aktuaalsete päevaküsimuste kohta.

Bulgaaria tsaaririik ja sotsiaalseadusandlus.

Kuigi Balkani poolsaare töölislükumine, võrreldes suurema jao Euroopa riikidega, on veel nõrk ja jõuetu, et läbiviia tööliskonnale tarvilikke seadusi ja organiseerida kaitsset nende seaduste maksmapanemisel, on siiski mõnes Balkani riigis juba olemas laiaulatuslikud seadused töökaitse alal. Käesolevas artiklis võtame vaatlusele **Bulgaaria** tööseadused.

Bulgaaria on lähemaid maid Euroopa tööstuskeskustele. Omades põlluharimise kõrval ka terve rida linnu, kus on arenenud tööstus, olid Bulgaaria valitsejad tahes või tahtmata sunnitud tähelepanu pöörama ka neis tööstustes töötavatele töölisklassidele, kes oma olukorra kindlustamiseks ja nõudmistele läbiviimiseks olid liitunud ametiühinguteks. Praegu loetakse liitunud töölisi umbes 40 tuhandele Bulgaaria viie miljonilise elanikkude arvust.

Kui Bulgaaria diplomaatide ja tsaari poolt väljakutsutud sõda (ilmasõjas oli teatavasti Bulgaaria Saksamaa liitlane) oli kaotatud, seisis riik käärimiste keerises. Töölis- ja talupojaskond nõudsid uuendusi ja tarvilikke seadusi. Kuigi nende jõud olid veel nõrgalt organiseeritud, olid juhtivad kodanlikud ringkonnad sunnitud mässude ja vastuhakkamiste tõttu kinnitama esimese tööliste olukorda kindlustama seaduse, millistele mõneastase vahetaja järele järgnesid teised, tööliskonnale tähtsad seadused. Nende seaduste maksmapanemisega lootsid kodanlikud ringkonnad rahustada peadüstvat proletariaati, sest nõudmistele mitterahuldamise korral oleks see väljakutsunud kui mitte otseselt revolutsiooni siis vähemalt suuri vapustusi riigikorrale. Bulgaaria kaotus rahulepingu põhjal juba suuremad maad, majandusele selle tagajärjel lonkas ning esilekutsutud rahutused oleks kergesti võinud seetõttu teha kogu Bulgaaria riiklise arengu küsitavaks. Need motiivid olid põhjuseks, millele seadused loodi.

Esimene seadus, mis maksmapani 15. detsembril 1918. aastal, kandis nime „Töötervishoiu- ja julgeoleku seadus“.

Selle seadusega reguleeritakse tööstuste vahelkord töolistega, tööaeg (1919. a. ühines Bulgaaria ka Vashingtoni 8-tunnilise tööpäeva konventsiooniga, mille järgi tööaeg kooskõlastati vastavalt konventsiooni nõudmistele), laste osavõtt tööprotsessist, arstiabiandmine ning kontroll. Toome karakterilised väljavõtted sellest seadusest:

Üldises osas loeme, et „seadus on maksev kõigi tsaaririigis (Bulgaaria on teatavasti tsaari valitsuse all) tegutsevate tööstuste, ametkondade, kaubandus-, ehitus- ja transport-ettevõtete kohta“. Kodune töö, millega teotsevad ühe perekonna liikmed, ei käi selle seaduse mõiste alla ainult sel määral, kui nad ei oma tööndiste iseloomu jooni ja ei ole terviselisel kahjulikul töötajal. Iga tööandja on kohustatud esitama teatavate eksemplarid, milles on loetletud töölised, ühe tööstusministeeriumile ja teise tööinspektorile.

Töötervishoiu osas nõutakse tööstusruumide avarust, ventilatsiooni ja valgustust sel määral nagu see tervishoidlisesel hea on. Samuti on kindlaksmääratud ühes ruumis töötajate arv.

Masinad, rihtmud, transmissioonid jne. jne. tulevad katta eriliste kaitseabinõudega, nii et ei tohi kuidagi kardetavateks muutuda töötajatele. Vahekiigud masinate vahel peavad laiad ja avarad olema. Käigumasinad ja transmissioonide võllid peavad olema nii ehitatud, et neid võib iseseisvalt sisselihtida ja seisma panna. Kõik aurukatlad ja -masinad, turbiniid, mootorid ja elektrigeneraatorid tulevad eraldada eriruumi, nii palju kui see tehniliselt võimalik. Vastasel juhul tuleb nende ümber kindel kaitsesein ehitada.

Töölisklassile tuleb kindlustada tarvilisel määral joogivett, riietuskohad, pesemis- ja väljas-

käimisekohad. Seadus näeb ette ka saunade ja köökide korraldamist ettevõtetes, kus see töiseloole vastav.

Vastavalt Washingtoni töökonventsioonile on keelatud allealistele alla 14 a. töötamine üldises osas loetletud ettevõtetes. Kuni 16 a. allealistele on keelatud töötada: naha, tubaka, klaasi, tsinkograafia, tinast valmistavate asjade ettevõtetes jne. jne.

Seadus näeb ettetöökeeldu ka kuni 18 a. noortele terves reas ettevõtetes nagu tunnelid, kanalisesioonitööd jne. Alles 18 a. saab tööline õiguse töötada, kus ta tahab.

Tööaeg on kinnitatud järgmiselt: kõik mõlemist soost täisealised (üle 18 a.) töölised teevad päevas 8 tundi tööd või nädalas 48 tundi. Seal, kus on töö seotud hüdaohuga tervisele ja elule, samuti öötool, on tööaeg 6 tundi.

Kuni 16 a. allealiste tööpäev 6 tundi.

Naiste öötöö on keelatud, väljaarvatud ühiskondlikud asutused (haigemajad, sanatooriumid ja apteegid) ja teatrid ning võorastemajad. Tööpuhkeajaga peab iga töölisel olema vähemalt 36 tundi nädalas. Mis puutub sünnitajatesse, siis on kohustatud neile puhkeajaga andma, ilma töölt vallandamata, 8 nädalat — 4 nädalat enne ja 4 nädalat peale sünnitust.

Õnnetujuhtumise korral on igas ettevõttes esimese abi kapp, kus peab leidma küllaldaselt sidumismaterjali ja rohtu. Kui ettevõttes puudub arst, siis antakse selle kapi käsitamise ülesanne kellegile töölisele, kes saab vastavad näpunäited arstilt. Kui aga ettevõtte asub üle 3 kilomeetri kaugusel linnast, siis peab seal olema küllaldaselt haigevoodisi ja kanderamid haigetele.

Iga ettevõtte, kus töötab üle 10 töölise on kohustatud pidama arsti, kes valvab puhtuse ja tervishoiu üle, ühtlasi annab aga esimest abi ja rohte. Mitmed ettevõtjad liitunud võivad pidada ka ühe arsti. Kuid sel juhul võib liitunud ettevõtetes olla ainult alla 100 töölise. Üle selle arvu ettevõtet on kohustatud pidama eriarsti.

Seadus näeb ette veel terve rida nõudeid ettevõtjatele, millelega kindlustatakse töölise julgeolekut. Nende märkimine siinkohal väiks pikale. Kõigi nende nõudmistest täitmise üle on loodud tööinspektorite instituut, kes alluvad otsekohe tööstusministeeriumi tööosakonnale. Tööinspektorile, keda määrab ministeerium, valitakse töölise poolt abi parema järelevalve teostamiseks (Eestis puudub sarnane abi!) Kuid abi võidakse valida ainult siis, kui ringkonna inspektori alla kuulub mitte alla 1.000 töölise.

Tööinspeksiooni ülesanded on pea samad, mis Eesti töökaitsel alal, võidakse kontrollida tööstusi igal ajal, trahvida töösturit kuni 2.000 levani, kordumisel — kahekordselt. Kui asi on üle jõu tööinspeksioonile, läheb ta ministeeriumi juures oleva töö kinnitusnõukokku, kes otsustab asja lõpulikult.

Siinjuures olgu tähendatud, et kodanlus tahtis tööaega jätta pikemaks — naistele 10 tundi ja meestele 11 tundi päevast, — mis ka seaduse väljakuulutamisel oli normiks, kuid 1919. a. Washingtoni konventsiooni vastuvõtmisel, jällegi töölise käärimiste kartuse surve, oli sunnitud tööaega lühendama nii, nagu

eelpool toodud. Ei või aga öelda, et seadusest praegu kindlasti kinni peetakse; nagu reaktsioon igalpool on pead tõstnud, nii on ka Bulgaaria kodanlused töölise rahutuste hüdaohu möödumisel end julgemalt liigutama hakanud seadusest möödahiilimiseks, kuid päriselt nõrgendada nad veel seda ei ole suudanud, olgugi et parlamendis on vähe töölise esindajaid.

5 aastase väheaja järele pandi maksma teine suurelatuslik seadus „Üldine kindlustusseadus“, mille mõju Bulgaaria tööliskonnale on suur. Seadus hakkas maksma 25. märtsil 1924 ja kindlustas igal alal töötajaid, nii töötuses, kaubanduses kui põllumajanduses vahetegemata. Seaduse tekst ise ei ole kuigi suur, (52 paragrahvi). Sellesse on võetud üldistes sõnades normid, mille alusel tööstusministeerium töötab välja selgitava määruse, mis koosneb 206 paragrahvist.

Selle seaduse vastuvõtmisega jõudis Bulgaaria sotsiaal-seadusandluses paljudes Euroopa riikidest ette, ka meist Eestist, kus on maksev üldine kindlustusseadus, kuid see ei haara nii suuri halki enda alla, nagu seda Bulgaaria seadus teeb. Sellega ühtlasi kaotab maksvuse varematal aegadel maksmapandud kitsapiriline „Töölise ja ametnikkude kindlustamise seadus haiguse ja tööõnnetuse puhul.“

Tööliskonnale oli aga selle seaduse maksmapanek väga tähtis, lubades selle alusel edasiminekut sotsiaalseadusandluses.

Seadus ütleb selgelt, et kõik töölised ja ametnikud, kes töötavad rügi, ühiskondlikkudes ja eraettevõtetes samuti ka põllunduses saades sealt tsu, on kindlustatud õnnetuse, haiguse, sünnituse, invaliidisuse ja vanaduse puhul selleks eriti moodustatud fondis „Ühiskondlik kindlustus“. Vabatahtlik kindlustus on jäetud ainult iseseisvalt töötajatele, kaupmeestele, põllumeestele ja vabaameti pidajatele, kelle aastane tuhu on üle 50.000 leva (kurssi järele umbes 126.000 senti).

Seaduses nimetatakse ja määratakse:

1) „Õnnetusjuhust“ mis on tekkinud tööjuures ja mis tõi töötajale töövõimetuse või koguni surma.

2) „Haigusena“ — igat töövõimetust, mis tekkinud haigestumisel.

3) „Invaliidisus“ — on igasugune töövõimetus, mis tekkinud haigestumise või keha enneaegse väljakurnamise tõttu.

4) „Sünnitus“ — on emakssaamise aeg 12 nädala jooksul, 6 nädalat enne ja 6 nädalat pärast sünnitust.

5) „Vanadus“ — kindlaksmääratud vanaduseni jõudmist.

„Õnnetusjuhuste“ osas sünnib abiandmine rahas järgmiselt viies kategoorias:

Kes saab koduse ravi ajal:

1)	15	levat	päevas,	maksetakse	12	levat
2)	16—30	„	„	„	16	„
3)	31—45	„	„	„	20	„
4)	46—60	„	„	„	25	„
5)	61 ja rohkem	„	„	„	30	„

Kes saab haigemajas ravi ajal:

1)	15	levat	päevas,	maksetakse	8	levat
2)	16—30	„	„	„	12	„
3)	31—45	„	„	„	15	„

4) 46—60	„	„	18	„
5) 61 ja rohkem	„	„	22	„

Kui õnnetusjuhu osalisel on lapsed, siis maksetakse ülalmainitud normidele veel lisaks 1 leva päevas iga lapsele. (Leva on kursi järele umbes 2,5 Eesti senti).

Kui õnnetusjahu osaline on kaotanud töövõime, siis määratakse talle järgmised summad aasta kohta:

	aastas
1) I kateg. (ülaltoodud palgad)	— 3.600 levat
2) II „ „ „	— 4.800 „
3) III „ „ „	— 6.000 „
4) IV „ „ „	— 7.500 „
5) V „ „ „	— 9.000 „

Järgneb veel terve rida paragrahve õnnetusjuhuslike surma puhul antava toetuse kohta tema omakstele.

Sünnitajate kindlustamine sünnib nii, nagu ülaltoodud õnnetusjuhuste osas.

Invaliidsuse abi saamist võimaldatakse ainult neile, kes on vähemalt 156 nädalat kindlustusmaksu maksnud, vanaduse pensioni õigus on ainult 60. aastast peale neil, kes on vähemalt 1040 nädalat kindlustusmaksu maksnud.

Invaliidsuse pensioni normid on järgmised: Esimene kategooria (ülaltoodud päevapalkade alusel) — aastas 1.500 leva, teine — 2.400 l., kolmas — 3.600 l., neljas — 4.800 l. ja viies kategooria 6.000 l. aastas. Kui invaliidsuse abi peale mineja on rohkem kui 156 nädalat maksnud sissemaksu, maksetakse ülaltoodud pensionidele lisaks veel 2 levat iga üleoleva nädala arvel.

Vanaduse pensionid on samad, mis invaliidsusel, ainult selle vahega, et üle 156 nädala olevate nädalate arvel maksetakse pensionile lisaks 1 leva nädala pealt.

Õnnetusjuhuste osas tööline ningisuguseid sissemaksu ei tee. See langeb täielikult ettevõtja kanda.

Mis puutub haigus-, sünnitus- ja invaliidsuse ja vanaduse abirahadesse, siis tööline on

kohustatud tema käes olevasse eriraamatusse kindlustusmargid kleepima. Kindlustusmargid ostavad töölised, lastes ettevõtjal need sisse kleepida ja allkirjaga tõendada. Neid marke on kahesuguseid: a) haigus- ja sünnituskindlustus ja b) haigus-, sünnitus-, invaliidsus- ja vanaduskindlustus.

Need, kes tarvitavad esimest moodust, ostavad iga nädalas järgmised margid: I kategooria (palgad ülaltoodud) — 3 levat, II kategooria — 4 l., III kategooria — 5 l., IV kategooria — 6 l. ja viies kategooria — 8 levat.

Teise mooduse kasutajad ostavad vastavalt järgmised margid: I k. — 6 levat, II k. — 8 l., III k. — 10 l., IV k. — 12 l. ja V kategooria — 16 levat nädalas. Raamatusse sissekleebitud markide alusel sünnib töötajate abistamine.

Kolmas tähtis seadus on töövõtu ja töötuse puhul kindlustamise seadus, mis hakkas maksma 1. jaanuarist 1926. a. See seadus reguleerib töövõttu eriorganide (tööstöörside) kaudu, samuti on sellega ühtlasi ka läbiviidud töötaoleku vastu kindlustamine. Meid huvitab kahtlemata, kuus on teostatud töötuse vastu kindlustamine.

Seadus kindlustab kõigile töötajale, kes on vähemalt 52 nädalat sissemaksnud „ühiskondliku kindlustuse“ fondi 1 leva nädalas töötuse arvele, 12 nädala jooksul abi 16 levat päevas kategooriatele vastavalt. Lisaks tööliste 1 levale maksab tööandja omalt poolt 1 leva ja riik 1 leva nädalas „töötute“ fondi. Saadavad summad moodustavadki „töötute“ fondi. Seadus ise on 44 paragrahvi suur ja sisaldab täielikult kõiki nõudmisi töötuse tõendamiseks, kontrolli ja trahvimäärusi seaduse rikkujate kohta.

Need kolm seadust annavad raamistiku Bulgaaria tööliste tegevusele, ja kuigi majanduskriisi tõusuga tekib nii mõnigi raskus kindlustussummade tasakaalus hoidmisega, eriti mis puutub töötuse fondi, siiski on need seadused veel jõus ja Bulgaaria tööline tunneb end rohkem kindlustatud olevat kui näiteks meil, Eestis.

A. Offenbach.

Tartu ametiühingute koosolekuid.

Ühingutel organiseerimiskuud.

Tartu vabatöölise ühingu astus keskliitu.

Tartu ametiühingutel on käsil organiseerimiskuude korraldamine, mille puhul peetakse rida koosolekuid. Rätsepätöölise ametiühingul oli organiseerimiskuuks veebruar ja 26. veebr. korraldati pitsimaja saalis avalik organiseerimiskoosolek, millest saalitäis rätsepätöölisi võttis osa. Koosolekul kõnelesid smd Adamson „Rätsepätöölise otukorrast“, Ofril organiseerimisküsimusest. Petuk Tööoskuse ameti tegevusest ja keskliidu organisatsioon J. Mikkelson „Palgavõitlusest“.

Samal puhkepäeval peeti ka T. Kraavi, mulla-, turba ja ehitustöölise ühingu koosolekut ning Vabatöölise ühisuse organiseerimiskoosolekul kõnelesid Verner Eier, vabaametiühingulise liikumise ajaloost, Ilmar Rebane ametiühingulise liikumise praegusest momen-

dist ja Adamson ametiühingute otsestest ülesannetest tööliisklassi tänapäeva võitlustes.

Peale organiseerimiskoosolekut peeti Tartu Vabatöölise Ühisuse korraline üldkoosolek, kus otsustati ühineda teiste ametiühingutega võitluseks kivi- ja ehitustöölise madalate palgake vastu.

Organiseerimisel otsustati liituda Eestimaa Töölisühingute Keskliiduga, kuhu seni vabatöölise ühingu ei kuulunud.

E. Klaasipuhujate ühingu ja maalritöölised pidasid omi üldkoosolekuid 5. märtsil ja maalritöölise ühingu on otsustanud organiseerimiskuuks määrata märtsi, mille kestel korraldatakse organiseerimiskoosolekuid, kuhu kõnelema sõidab keskliidu organisatsioon J. Mikkelson.

Sadamatöölise võitlusi möödunud aastal.

Sadamad on majanduselu baromeetriteks. Nende läbikäikudes avaldub kõige kujukamalt majanduskriisi mõju, mis sadama läbikäigud surub äärmiselt kokku. Möödunud aastal võib märkida suurt tööde vähenemist, pea kõigis sadamates, sest läbikäigud langesid 20—30% ja enamgi. Sellest oli tingitud ka sadamatöölise olukorra raskenemine ja ametiühingud olid sunnitud pidama positsioonisõda tööandjatega. Ametiühingud suutsid lüüa tagasi tööandjate pealetunge neis mais, kus organisatsioonid olid tugevad, kuna nõrgema ametiühingulise liikumisega mais töölise palgad said enam kannatada.

Üksikute maade järele möödunud aastal oli tähtsamaid töö ja palgatüüsid *Hollandis*, kus palgaalammäär langes 5,6 fl.—5,2 floriinile. Samuti taheti halvendada puhkeajaga ja lisatasusid. Streigini tüli ei arenenud, sest katoliiklikud ja protestantlikud organisatsioonid võtsid tööandjate tingimused vastu, kuna vabamaetiühingutel ükski polnud soodus alustada võitlust. Antwerpenis langes elukalliduse indeks 2-punkti võrra, mille tõttu ka palk langes, sest ses sadamas on töölise palgad korraldatud lepinguis liikuva palgaredeli põhimõttel, mille järele töölise palk oleneb elukalliduse tõusust ja langusest. 1. veebr. oli m. a. palgaalammäär 54 franki päevas.

New-Yorgis sadamatöölised võitsid streigi 11-päevase võitluse järele, sest ettevõtjad tahtsid palka alandada 15 senti tunnis. Palgad jäid püsima. Töölisele makstakse nüüd 85 senti tunnis ja ületundide eest 1,20 dollarit. *Rumeenias* keelati sadamates ärilisel alusel ja kasusaamise sihiga töövahetalitused. *Gdynias* tööandjail läks korda alandada palku kavatses 20% asemel 12%. *Viini* sadamas taheti töönorme tõsta ilma vastava palga tõstmata ja osa töölisi, kes vastu panid vallandati. Vastuaktsioonina korraldati sümpaatia streik, mille tulemusena töölised võeti tagasi.

Poolas oli suurelatuslikum meremeeste ja sadamatöölise ühine streik, sest vaatamata

esmakordsele palkade vähendamisele *Gdynias*, taheti nüesti 15% palku vähendada. 29. aug. algas streik, millest võtsid osa kõik transport-töölised ka slepperite meeskonnad. 32 kraanast sadamas suudeti fašistlike streigimurdjatega panna käima vaevalt 2. Sõjavägi toodi välja. Linna toodi erilisel 500 politseinikku väljast poolt. Streik oli samuti *Danzigis*, kus kõrgema tehnikakooli õpilased toodi streigimurdjajaks. Streik lõppes 3. septembril järgmistel tingimustel: töö ja palgaolud korraldatakse kollektiivlepinguga, mis koostatakse 1. oktoobriks, 2) töötülides segab hasomin vahele, 3) lepingu sõlmimiseni saavad töölised 5% palka juure, 4) kraanatöölised ja mereametiühingud saavad 10% palka juure. Streik oleks jätkunud paremate tingimuste kauplemiseks, kui natsionalistlikud ühingud poleks leppinud eeltoodud tingimustega. *Uuel-Meremaal* alanesid 10% palgad. Taheti 25—30% alandada. *Hamburgis* ja *Breemenis* pikendati maksivaid lepinguid 31. detsembrini 1932. a. Ymuidenis ei lossitud inglise kalalaevu, sest 7 mehe töö taheti 4 mehe kaela ajada. Töölised tulid võitjajaks *Inglise sadamais* langes 1. jaanuarist 5% söetöölisel palk — kuigi taheti vähendada 10%.

Prantsuse sadamais töölise nõrga esituse tõttu elukalliduse indeksid määrati liiga madalad — *Bordeaux's* langes palk 1,5 franki (38 fr. päevapalk). *Marseille's* langes 2 fr., *Le'Havres* 2,5 fr. (40 fr. päeva palk). *Le'Havre's* ja *Dunkeriches* olid streigid.

Gdynias pikendati hiljem peale streiki mereametnike tööaega 48-st 56-tunnile.

Eestis oli kevadel *Pärnus* suurem palgavähendus — 5 snt. tunnis propsilaevas ja 30 snt. laudade standartist, samuti langesid segakauba ja fosfaatide lossimise hinnad.

Eeskujuks võttes eriti *Poola* ja teisi hästi organiseeritud sadamatöölise ametiühingute võitlusi, tuleb meilgi teha kõik, et oma organisatsioonid muuta võitlusjõuliseks.

Kolm uut määrust merimeestele.

Kaubalaeva deki- ja masinameeskondade alammäärad kinnitati.

Meremeeste Liit on pidanud pikka võitlust aastate kestel kaubalaevade deki ja masinameeskondade alammäärade kindlaksmääramiseks, mida juht- ja meeskonna sõiduseaduse rakendamiseks oleks tarvis olnud ammugi maksma panna. Nüüd on pikkade pealekäimiste tulemusena eelnimet. määrused vabariigi valitsus võtnud vastu, kuid jätnud välja kuulutamata, mille järele purjelaevadel (abimootoriga või ilma) 51—1000 tonnini peab olema 3—7-liikmeline dekimeeskond ühes arvatud bootsmann või puusepp. Masinajõuga liikuvatel laevadel 51—4000 tonnini ühes bootsmanni või puusepaga peab deki meeskonna arv olema 2—7. Suurematel laevadel peab olema iga järgmise 1500 br. r. tonni kohta 1

madrus enam. Reisijate laevadel alates 200 br. reg. tonnist peavad suurendama oma meeskonda ülalnimetatud arvudest 1 madruse võrra. Igal praamil kauge sõidus peab olema vähemalt 3 madrust, neist kaks vanemat madrust, ligisõidus 2 madrust, neist üks vanem. Samuti määrati samas määruuses kindlaks kõigi ja kajuti personaal.

Masina meeskonna alammäärad tehakse kindlaks sütte kulu järele, kusjuures iga 3,5 tonni ja troopika vetes iga 3 tonni ööpäevas äratarvitatud sütte kulu kohta peab laevas olema 1 esimese järgu kütja vahis. Esimese järgu kütjatele on laevaomanikud kohustatud neile kütjatele nii palju 2. järgu kütjaid munsterdama, kui see on tarvilik laeva punk-

rite ja katelde asetuse tõttu. Ligi- ja sisesõidu laevades üle 25 HP masinavõimega peab olema sarnane arv kütjaid, mis tarvilik laevapere ja reisijate julgeolekuks, kusjuures ligisõidu laevades peab olema vähemalt 2 esimese järgu kütjat ja sisevete laevades vähemalt 1 esimese järgu kütja.

Samuti pandi maksuma hariduse- ja sotsiaalministri määrus puhke ja tasu võimaldamise korra kohta sisevete ühenduste laevateenijatele, kes seotud töödega, mille täitmine lubatud pühapäeval ja pühadel tööstus-ette-

võtete nädala puhkepäevade seaduse § 4 põhjal.

Peale muu on koostatud meremeeste õnetujuhtumiste vastu kindlustamise seadus ja meremeeste haiguskindlustusesaadus liidu algatusel, mis aga alles maksmapanemata. Ka meremeeste tööaeg vajaks korraldamist, sest sadamas töötatakse iga sadama tööaja järele ja merel ollakse üldiselt 2-s vahis — 9—12 tundi dekimeeskonnal, kuna masinameeskond sõidab 3-s vahis — 8 tundi vaba ja 4 tundi vahis.

Võimas demonstratsioon Londonis. 250.000 töölist miitingul.

Inglismaal korraldati veebruaris hiigla töötute ja organiseeritud tööliste meeleavaldused, milliseid pole olnud chartistidest saadik. Eriti aga tõmbas enesele tähelepanu Londoni meeleavaldis, millest võttis rongikäigu osa üle 75.000 tööliste Londoni eri linna- ja jagudest, liitudes üheks suureks inimmereks. Seda määratud töötute rongikäiku juhtisid ametiühingute keskliidu, töölispartei, ühistegelise liidu, töölispartei ja parlamendi rühma juhatused. Rongikäik liikus Hyde parki, kus miitingust võttis osa 250.000 töölist. Kõnesid peeti 8 tribüünilt korraga. Manchesterist ja Birminghamist tulid erirongid ametiühingute lippude ja vastavate plakaatidega dekoreerituna Londoni. Määratu punalippude meri rongikäigus avaldas suurepärase mulje. Transporttöölised, raudteelased, ehitustöölised, insenerid ja elektrikud sammusid oma lippude järele, mida viidi ajaloolistes sõidukites. Rongikäigus oli noori ja vanu „Viktooria“-aegseid veteraane koos sammumas. Rongikäiku, mis organiseeriti ametiühingute poliitliku distsipliini ja korra järele, olid ilmunud vaatama tänavaile kümnetuhandelised rahva-

massid. Ümbritsev rahvameri hüüdis demonstrantidele aegajalt mõne erakorralise lipu või loosungi ilmudes vaimustatult kaasa, kuid oli ka põlastavaid ja halvaks panevaid märkusi esimese järgu hotelli ja luksusmajade akendest, sest organiseeritud töölistkond oli julgenud tulla segama nende gentelmanide ja suursuguste ladyde pühapäeva seedimisrahu.

Rongikäigu kord oli nii eeskujulik, et vähestel politseinikel — arvult 1.500, polnud muud teha, kui demonstreerida töölistega kaasa ja kuulata kõnesid.

Demonstratsioon äratas ajakirjanduses suurt tähelepanu ja rongikäigus vali vilu tuul rebis katki vanu ametiühingute ajaloolisi võitluslippe, nende hulgas müüritööliste omagi.

Miitingul kõnelesid Briti ametiühingute keskliidu sekretär M. Citrine, George Lansbury, Stafford Cripps, C. T. Cramp, Will Thorne ja peale selle 27 tähtsamat kõnelejat ametiühingute, partei ja ühistegevuse ridadest.

Kõned võeti vastu suurte ovatsioonidega.

Provintsidest korraldati samuti suuri meeleavaldusi ja miitinguid.

Sisemaine ametiühinguline ringvaade.

TÖÖLISTE HARIDUSLIIT AMETIÜHINGULIST TEADVUST SÜVENDAMAS.

Eesti Tööliste Haridusliit on asunud viimasel ajal eripaigul korraldama kursusi töölistele, kusjuures muude ainete hulgas ametiühingulise liikumise ajalugu, ametiühingute ülesanded ja võitlusvahendid on võetud pea kõikide kursuste kavasse.

Sellased kursused on juba pikemat aega käimas Tallinnas ja Tartus, kuna Tapal, Türi ja Pärnus tehti nendega algust möödunud kuul.

Ametiühingulise liikumise alal lektoriks on Tallinnas olnud sms Joonas ja keskliidu sekr. L. Metslang kuna väljaspool Tallinnat toimuvatel kursustel on ametiühingulisest liikumisest lugenud keskliidu instr. J. Mihkelson.

Tallinnas loeti ametiühingulisest ajaloost 10 tundi ja am. ühingute töö rakendusest 6 tundi, kuna provintsi kursuste kavades kogu ametiühingulisele liikumisele oli pühendatud vaid 6 tundi.

Transporttöölised vahetasid Riias informatsioone.

LÄTI KODANLUS TÖÖLISTE OLUKORDA HALVENDAMAS.

Veebruaris toimus Riias eesti ja läti transporttöölise organisatsioonide esitajate järjekorraline konverents vastastikkuseks informatsioonide vahetuseks. Eesti organisatsioonide esitajatena võtsid konverentsist osa Raudteelaste Keskuhingu esimees J. Rukki ja E. Tööliühingute Keskliidu instr. J. Mihkelson, kelledest esimene esines aruandega riigiteenijate, eriti aga raudteelaste kohta, kuna Mihkelson informeeris läti seltsimehi meremeeste ja teiste transporttöölise olukorrast.

Läti seltsimeeste poolt antud põhjalikust ja mitmekülgsest informatsioonist selgus, et lätigi kodanlus möödunud aastal on ründanud tugevalt tööliste palku ja koosseise. Üksikasjaline aruanne läti transporttöölise olukorra, töö ja palgatingimuste ning organisat-

sioonide kohta esitati keskliidu juures olevale transporttöölise toimekonnale, kus keskliitu kuuluvad transporttöölise organisatsioonid ja Raudteelaste Keskühing esitatud.

Vaatamata kõigile läti valitsuse ja kodanuse rünnakuile töölise olukorra halvendamiseks, on läti riigiteenijate ja tööstustöölise ametiühingud möödunud aastal kasvanud ja muutunud tugevamaks, kuna teatavalt nõrgenemise tendentsi on märgata kaubanduses tegutsevate töölise ja teenijate ning maotöölise ametiühinguis.

TALLINNA RÄTSEPATÖÖLISTE ÜHING LIITUMAS RAHVUSVAHELISE KUTSESEKRETARIAADIGA?

Tallinna Rätsepatöölise Ühingu korralisel aasta-üldkoosolekul kõneles sms. Valm majanduslikust olukorrast ja riietustöölise võimalustest töötajadest, millest pikemalt oli kirjutatud T. H. eelmises nr. is. Peeti tarvilikuks tulevaste palgavõitluste läbiviimiseks astuda ühendusse oma kutseala rahvusvahelise kutsesekretariaadiga, kuid otsust ei tehtud. Tartu rätsepatöölise Ühingu kuulub juba mõnda aega rahvusvahelisse kutsesekretariaati ning sai viimase streigi puhul välistoetust.

1932. a. tegevuse ja kassaaruane kinnitati tasakaalus kr. 1.146. Uude juhatusse valiti R. Valm, H. Vihmann, G. Hannus, H. Portsmut, J. Baring, A. Villemson, K. Lodes, M. Mihkelson ja M. Ligi. Samuti valiti saadikud keskliidu kongressile.

EESTI KLAASIPUHJATE AMETIÜHINGU OLUKORRAST.

E. K. A. Ü. asutati 13. juunil 1931. aastal Tallinnas. Ühingu tegevus on väga raske, sest ühingu liikmed on laiali ja vähe. Ühingu korraldas väljasõiduga pidu oma liigete koondamiseks ja uute ligitõmbamiseks. Ühingu tegevust takistab iseäranis palju Melski klaasivabriku juhtivjõud, kes ähvardab ühingu liikmeid mitte tööle võtta ja sellest ka tingitud sealsete töölise loidus ühingu vastu, kuid siiski on sealgi liikmeid, kuid neil on kammitatud jalas. Ühingu tahab tulevikus töötä liikmetele abi anda ja streigikassa sisse seada.

Ühingu liikmed on enamalt jaolt iga aasta mitu kuud töötä, millest oleneb ka kassa tühjus ja muude ühingu vajalikkude esemete puudumine.

AUTOJUHTIDE OLUKORRAST.

Eesti autojuhtide olukord on halvenenud tunduvalt nagu kõigil teistelgi töölisel. Paremad palga ja töötä tingimused on neil, kes on riigi ja omavalitsuse teenistuses, kus mõnel kohal palgad kõiguvad 50 kr.—80 kroonini. Töötä pikkus on keskmiselt 8 tundi, kuna puhkusega suvel on olukord väga mitmesugune — 1-st kuni 4 nädalani, kuid neid on väga vähesed, kes korralikult saavad puhkust.

Erateenistuses on autojuhtide palgad veelgi halvemad: 40—70 kroonini, kuid selle juures surutakse autojuhtide kaela veel mitmesuguseid kõrvalisi töid, millel autojuhtimisega midagi ühist pole.

Taxojuktide teenistus kõigub 30—40 kroonini kuus. Paljud taxojuktidest on protsendil,

kes saavad 15—25%. Üldiselt on taxojuktide seisukord väga vilets sõitude puudusel.

Omnibusi juhid Tallinnas saavad umbes 35—40 snt. tunnis, sellejuures on 8 tunnilisi tööpäevi 5—6 nädalas. Kui aga bussijuht täidab ka konduktori aset, siis makstakse 8 krooni lisatasu.

Konduktorid bussidel saavad 30—40 kr. kuus. Bussijuhid on haigekassa all.

E. Autojuhtide ja Mototehnikute Ühingu on oma liigetele võimaldanud arstiabi kokkuleppel teatavate arstidega riigiteenijatega ühel alusel. Peale selle on autojuhtide ühingu poolt oma liigetele prii juriidiline abi. Matuse puhul makstakse toetust 100 krooni. Mõningatel juhtudel antakse toetust ka laenudena, mis hiljem tagasi makstakse.

PÄRNU TÖÖLISÜHINGU ÜLDKOOSOLEKULT.

Pärnu Töölise Ühingu üldkoosolekul veebruaris kinnitati 31. a. kassaaruane, mis seni oli mõningate puuduste tõttu vastuvõtmata. Aruande järele oli ühingu varanduslik seis kr. 4.934,37. Kassaaruane tasakaalus kr. 3.130,62, millest väljaminekuid kr. 2.875,35 ja ülejääk kr. 255,27. Sissetulekute osas oli liikmemaksust tulnud sisse kr. 229,60 ja raamatukogust kr. 587,41.

Töölise ühingu algatusel loodi Pärnumaa ametiühingute kohalik nõukogu Pärnumaa Töölisühingute Keskliidu nime all, kuhu kuulusid kõik Pärnu linnas ja maal asuvad Eestimaa Töölisühingute Keskliitu kuuluvad ametiühingud. Väljaspool E. T. Keskliitu asuvad ühingud kohalikkude nõukogusse või keskliitu kuuluda ei saa põhikirja järele.

Koosolekul esines lühema kõnega keskliidu organisator J. Mihkelson.

Praegu kuuluvad Pärnu ametiühinguist keskliitu Töölise ühingu, Sadamatöölise ühingu, Meremeeste Liidu Pärnu osakond, Rätsepatöötä Trükitöölise ühingu oma vastavate kutsealade liitude kaudu, kuna hiljuti asutatud Nahatöölise ühingu astumist keskliitu on loota lähemas tulevikus.

TÜRI PABERITÖÖLISTE ÜHING MUUDETI TÖÖLISTE ÜLDÜHINGUKS.

Türi paberivabriku töölise arvu kokkukui vades langes ka liigete arv Türi Paeritöölise Ühingu, mida aga eriti põhjustas vabrikuvälituse surve ametiühingusse kuulujate vastu. Kuna põhikirja järele võisid kuuluda ühingu ainult paberitöölised ja Türisse väike linnana osutus tarbetuks teistele kutsealadele vastavaid ühinguid asutada, otsustati üldkoosolekul põhikirja muuta ses mõttes, et ühingu võisid kuuluda kõikide kutsealade töölised. Põhikirja muudatus on registreeritud ja 5. märtsil toimus juba Türi Töölise Ühingu esimene üldkoosolek. Aruande järele oli ühingu moodunud aastal sissetulekuid 306 kr. Ühingu kosutab ühiselt teiste Türi sotsialistlike organisatsioonidega ja raudteelastega ruume. Kaks õhtut nädalas on ruumid Töölise ühingu päralt.

Liikmemaksuks määrati senise 50 senti asemel aastas 120 snt. s. o. 10 senti kuus. Eelarve võeti vastu tasakaalus kr. 300. Juhatusse

valiti: Kirkmann, Pertmann, Brachfeldt, Kärmas, Morits, Kala ja Pakk; revisjonikomisjonini Pavel, Kiika ja Kerall.

Organiseerimisküsimusest kõneles keskliidu organisaator J. Mihkelson.

RIETUSTÖÖSTUSES SIIRDUTAKSE KODUTÖÖSTUSELE.

Tartu rätsepatöölise olukord on muutunud kordkorralt halvemaks. Üldine püüe on sama, mis Tallinnas s. o. katsutakse minna üle täielikult kodutööstusele, sest siis pole tööandjal käitise kulusid, makse ega haiguskindlustuskulusid. Riiete ärid peavad ainult juu-

relõikaja, kes kodutööliste jagab töö välja. Töötades kodus peavad rietustöölised muutma oma kitsa korteri töötoaks, tarvitama oma valgust, süsi, kriiti, niiti ja omi tööriistu.

Töölise palgad on langenud äärmiselt madalale, kuna töökodades, kus kollektiivleping ametiühinguga sõlmitud, on palgad kõrgemal tasemel. Kodustöötajaile maksetakse oma materjaliga töötades palitu õmblemise eest kuni 7 krooni kõigest, kuna naised mantlitööraha saavad mõnel pool ainult 3½ krooni.

Töötuid rätsepatöölisi on Tartu tööbörstil 82, kuid tegelikult on neid hoopis rohkem.

Kõik töölised — ametiühingutesse.

Kahekümmenda aastasaja mäejutus.

... Ja kui ta nägi töölishulki, läks ta üles mäele. Rõhutud kogunesid tema ümber. Ja ta kõneles ja ütles:

„Mina aga ütlen teile, et kuni teie ridades leidub töölisi,

kes kui seljaküürutajad ja enesearmastajad mõtlevad ainult oma isiku peale ja ei kunagi kõikide ühise sotsiaalse viletsa saatuse peale;

kes valmis on päevas 12 tundi ja enam töötama hoolimata miljonitest töötutest teie ridades;

kes vabatahtlikult, nurisematult lepivad igasuguse näljapalgaga, mida neile pakutakse;

kes usuvad, et praegusel suurtööstuse ja hüigla ettevõtete ajal, organisatsioonide ja trustide ajal nad ise üksikult suudavad oma majanduslikku olukorda parandada;

kes sopakirjandust loevad, aga ei tunne ainustki paragrahvi töökaitse seaduse raamatust;

kes kogu oma eluaja maksavad kiriku- ja koeramaksusid, aga kõrvale hoiavad ametiühingu liikmemaksust;

kes austavad filmitähti ja spordikuningaid, aga ei tunne omamaa organiseeritud töölisväe juhte;

kes tööorjadena ja argadena seisavad tänavanurkadel ja eesriiete taga, kui klassiteadlikud proletaarlased oma üleilmlikku püha pidulikult peavad;

kes praeguse korraga küll rahul ei ole, aga samal ajal on organiseerimata ja oma võimu asemel kõnelevad „juhtide äraandlikkusest“;

kes oma vaimutoitu ammutavad kodanlistest ajalehtedest ja alati imestavad, et tööliste enamusega riigis kodanline enamus valitseb;

kes häbenevad olla väärtusiloovad töölised ja logelejates näevad „paremate inimeste“ liiki;

kes endid lasevad killustada rühmakestesse ja seltsidesse ning sellega oma ametiühingulist löögivõimet nõrgestavad, —

seni ei tule teile vabadustund, sest ikka veel maksab prohveti sõna:

tööliisklassi võim langeb ainult siis teie vaekaussi, kui organisatsioon teid ühendab, teadus ja ühine tahe teid juhib!“

SISU: 1) „Karl Marx — Ametiühingulise võitluse teenäitaja“. 2) N. Andresen: Karl Marx. 3) M. Martna: Tööpuudus suurem kui kunagi enne! 4) Kui streikijad tõmmati häbiposti ja nuheldi viitsadega! 5) Võimas protest-koosolek Tallinnas. 6) Üleriikliku maatöörahva ühingu kongress. 7) A Offenbach: Bulgaaria tsaaririik ja sotsiaalkindlustus. 8) Tartu ametiühingute koosolekud. 9) Sadamatööliste võitlusi möödunud aastal. 10) Kolm uut määrust merimeestele. 11) Võimas demonstratsioon Londonis. 12) Sisemaine ametiühinguline ringvaade. 13) Kõik töölised — ametiühingusse.

Toimetaja: E. Joonas, K. Must, L. Metslang, J. Mihkelson. Vastutav toimetaja: K. Must. Väljaandja E. Töölisühingute Keskliit. Ilmub Tallinnas kord kuus. Tellimishind: aastas 60 senti, 9 kuud 30 senti, üksiknumber 5 senti. Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu 31—4, tel. 460-52.

Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1933.